

УПРАВЛІНСЬКИЙ АУДИТ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Система вищої освіти України, як і решта сфер життя країни, зазнала серйозних втрат і руйнувань внаслідок повномасштабного воєнного вторгнення Росії в Україну. Упродовж двох років до початку повномасштабної війни освітня сфера нашої країни функціонувала в умовах пандемії та обмежень, пов'язаних з захворюваністю на COVID-19. В часи пандемії на перший план вийшли питання створення безпечного середовища і запровадження дистанційного формату навчання.

Після початку повномасштабної збройної агресії Росії ситуація у вищій освіті України ще більше ускладнилася. Другий рік поспіль освітній процес у нашій країні відбувається під звуки сирен, часто під звуки обстрілів, навчання в умовах блекауту. Дехто взагалі втратив можливість навчатися, війна принесла масштабні руйнування, вимушене внутрішнє переміщення учасників освітнього процесу, їх виїзд за кордон та колосальний психологічний тиск.

Спільним завданням Уряду, Міністерства освіти і науки України, відповідних військових адміністрацій стало створення безпечних умов перебування в закладах освіти здобувачів освіти й працівників. Урядом схвалено Концепцію безпеки закладів освіти (7 квітня 2023 р.), де викладено його комплексне стратегічне бачення створення безпечного освітнього середовища в закладах освіти.

Повномасштабна війна зумовила потребу в збільшенні оборонних видатків та обсягів фінансування української армії. Фінансування сфери вищої освіти з державного бюджету було секвестровано, обсяг фінансування за окремими бюджетними програмами, було зменшено на 10%, рис.1 та табл.1.

Рис.1 Фінансування закладів вищої освіти за загальним фондом Державного бюджету через різні міністерства у 2022 та 2023 рр., млрд грн. [1]

Таблиця 1

Видатки зведеного бюджету на вищу освіту у 2022-2023 рр.

	Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення 2023-2022 рр. (+/-)
1.	Видатки <i>факт</i> , млрд.грн.	45,9	48,3	+ 2,4
2.	Чисельність здобувачів вищої освіти, осіб	973 205	1 112 965	+ 139 760
3.	Видатки <i>на одного здобувача</i> , грн.	47 116,5	43 400,02	-3 716,48

Джерело: складено за [2]

Із аналізу табл.1 видно, що у 2023 р. фактично видатки на вищу освіту збільшилися на 2,4 млрд.грн. Не дивлячись на воєнний стан в країні збільшується чисельність здобувачів вищої освіти майже на 140 тис.осіб, але відбувається зменшення видатків на одного здобувача на 3 716 грн.

Державною службою якості освіти України, протягом 2023 року було заплановано проведення чотирьох кварталних досліджень з актуальних питань організації освітнього процесу та якості навчання в умовах воєнного стану: 24-31 березня, 21-30 червня, 25 вересня -04 жовтня та у грудні. Анонімне онлайн-опитування педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти закладів фахової передвищої, вищої освіти всіх типів та форм власності щодо готовності учасників освітнього процесу до можливих форматів організації роботи в 2022/2023 навчальному році.

Державна служба якості освіти України презентувала результати другого щоквартального онлайн-опитування, що було проведене 21-30 червня 2023 року [3]. Участь у другому кварталному опитуванні взяли 7319 респондентів (5635 здобувачів фахової передвищої та вищої освіти і 1684 педагогічних та науково-педагогічних працівники). Вибіркою охоплено 50 закладів фахової передвищої та 60 закладів вищої освіти (зокрема й переміщені коледжі та університети).

Протягом періоду дії воєнного стану спостерігається значний спад (майже втричі) застосування дистанційного формату роботи в усіх закладах вищої та фахової передвищої освіти. Перевагу надано саме змішаному формату як максимально наближеному до очного та дає можливість ефективно досягати очікуваних результатів навчання, рис.2.

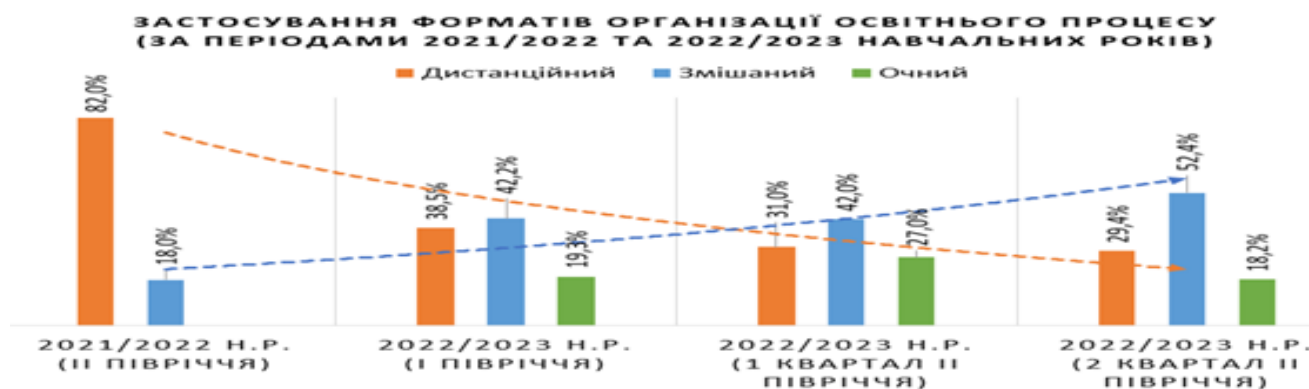

Рис.2. Застосування форматів організації освітнього процесу в усіх закладах вищої та фахової передвищої освіти за 2021/2022 та 2022/2023 н.рр. [3]

Узагальнені результати онлайн-опитування наведено в табл.2 [3].

Таблиця 2

Аналіз результатів онлайн-опитування здобувачів освіти та викладачів закладів фахової передвищої та вищої освіти з питань організації освітнього процесу та якості навчання в умовах воєнного стану, 21-30 червня 2023 року

№	Показники	НПП		Здобувачі освітніх послуг	
		осіб	%	осіб	%
1	Робота/навчання в аудиторії	943	56	1 578	28
2	Робота/навчання дистанційно <i>із них віддали б перевагу:</i>	741	44	4 057	72
	- очному навчанню	207	28	1 014	25
	- дистанційному навчанню	163	22	1 623	40
	- змішаному навчанню	371	50	1 420	35
3	Переважна частка занять проводиться у синхронному режимі (реального часу)	1 044	62	2 479	44
4	Присутність (фактична участь) здобувачів в освітньому процесі (залежно від форми навчання)	842-1010	50-60	3099-3944	55-70
5	Рівень задоволеності організацією освітнього процесу	Високий		Середній	
6	Рівень якості освітніх послуг порівняно з попереднім періодом:				
	- не змінився	842	50	-	
	- став вищий	690	41	-	
7	Показники якості викладання:				
	- покращилися	-		1409	25
	- погіршилися	-		451	8
8	Результати навчання:				
	- погіршилися	505	30	-	
	- покращилися	337	20	-	
9	Проблема з недостатньою самоорганізацією здобувачів	741	44	-	
10	Не вистачає часу на виконання домашніх завдань	-		1860	33
11	Рівень задоволеністю комунікаціями зі своїми закладами освіти не залежно від формату навчання	1549	92	4677	83
12	Безпека учасників освітнього процесу	1566	93	4903	87
Всього учасників онлайн-опитування, осіб		1 684		5635	

Джерело: складено за [3]

Як і раніше, подекуди залишаються невирішеними питання, пов'язані з особливостями організації навчання в умовах воєнного стану: комунікація, забезпечення участі здобувачів в освітньому процесі (з урахуванням місця їхнього перебування), перспектива повернення студентів та педагогів до закладів, а також забезпечення відповідного рівня захисту учасників освітнього процесу (зокрема й ресурсного).

Результати двох квартальних опитувань вказують на належне забезпечення освітніх послуг у складних воєнних умовах. Більшість респондентів як із числа викладачів (91%), так і студентів (65%) позитивно оцінили організацію освітнього процесу у 2022/2023 навчальному році порівняно з попереднім [3].

Державна служба якості освіти України оприлюднила перелік закладів вищої освіти *за ступеннями ризику у 2023 році*, який був розрахований в Єдиній державній електронній базі з питань освіти (модуль «Ступені ризику (для вищої освіти)») за наступними критеріями [4]:

- ✓ чисельність здобувачів вищої освіти за останні три роки;
- ✓ кількість науково-педагогічних (педагогічних) працівників, працевлаштованих за основним місцем роботи;
- ✓ стан оприлюднення на офіційному веб-сайті закладу вищої освіти визначених законодавством документів та інформації;
- ✓ кількість порушень вимог законодавства у сфері вищої освіти, виявлених за результатами заходів державного нагляду (контролю), проведених протягом останніх п'яти років, що передують плановому періоду;
- ✓ наявність відокремлених структурних підрозділів;
- ✓ наявність іноземних здобувачів вищої освіти;
- ✓ частка неакредитованих спеціальностей, освітніх програм.

Із 290 закладів вищої освіти до суб'єктів господарювання, у 2023 році, з високим ступенем ризику належать: 28 (10%), з середнім ступенем ризику 186 (64%), а з незначним ступенем ризику 76 (26%), табл.3[4].

Таблиця 3

Перелік суб'єктів господарювання (регіональний фрагмент)
за ступеннями ризику від впровадження господарської діяльності у сфері вищої освіти за 2023 р.

	Заклад вищої освіти	Підсумковий бал
1	2	3
Ступінь ризику ВИСОКИЙ (28 ЗВО)		75-45
1		75
....		
28	ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ	45
Ступінь ризику СЕРЕДНІЙ (186 ЗВО)		40-25
.... 22	ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ	40
..... 42	НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ "ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ"	35
43	ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ	
..... 82	ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ ІМЕНІ А.В. НЕЖДАНОВОЇ	
..... 90	ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ	
..... 107	ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ	
108	ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ	
117	НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ "ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ"	30
..... 179	ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ "ОДЕСЬКИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ "ШАГ"	
.....		
186		

Продовження табл.3

1	2	3
Ступінь ризику НЕЗНАЧНИЙ (76 ЗВО)		20-15
....		20
5	ОДЕСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ	
35	ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА	
38	НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ "ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА"	
64	ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ	15
...		...
76		

Джерело: складено за [4]

Формування та оприлюднення переліку ЗВО за ступенями ризику має на меті дати змогу звернути увагу на чинники, що збільшують ризики провадження освітньої діяльності, та вжити заходів на запобігання зростання кількості балів за відповідними критеріями.

Одеський національний економічний університет відноситься до переліку 43 закладу вищої освіти із 186 закладів, які мають 35-ть балів та *середній ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері вищої освіти* згідно з постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері вищої освіти та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною службою якості освіти» від 21.11.2018 № 982.

Протягом трьох останніх років удвічі зросла кількість ЗВО з часткою оприлюднених документів, матеріалів та інформації на рівні 91-100% і значно скоротилася частка вебсайтів, стан наповненості яких є незадовільним. Практика застосування критеріїв ризику дала змогу стимулювати заклади вищої освіти до формування своїх вебсайтів відкритими та доступними для всіх учасників освітнього процесу й громадськості [4].

Список літератури:

1. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт / Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.
2. Освіта в умовах воєнного стану: виклики, розвиток, повоєнні перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ: Інститут освітньої аналітики, 2023. 64 с.
3. Результати другого щоквартального онлайн-опитування здобувачів освіти та викладачів закладів фахової передвищої та вищої освіти з питань організації освітнього процесу та якості навчання в умовах воєнного стану, що було проведене 21-30 червня 2023 року. Державна служба якості освіти України. URL:<https://sqe.gov.ua/bilshist-vikladachiv-ta-studentiv-po/>
4. Перелік закладів вищої освіти за ступенями ризику у 2023 році. Державна служба якості освіти України. URL:<https://sqe.gov.ua/perelik-zvo-stupeni-ryzyku-2023/>